

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
निम्नमाध्यमिक शिक्षकको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम, २०७५

खण्ड (ख) : विषय : संस्कृत व्याकरण (माध्यम भाषा : संस्कृत)

६० अङ्क

१. सुबन्त प्रक्रिया

१.१ अजन्त रूपसिद्धि र रूपावली

१.१.१ पुलिङ्ग १.१.२ स्त्रीलिङ्ग

१.१.३ नपुंसकलिङ्ग

१.२ हलन्त रूपसिद्धि र रूपावली

१.२.१ पुलिङ्ग १.२.२ स्त्रीलिङ्ग

१.२.३ नपुंसकलिङ्ग

१.३ अव्यय

१.३.१ अव्ययको लक्षण १.३.२ अव्यय शब्दहरूको पहिचान र प्रयोग

१.४ स्त्रीप्रत्यय

२. कारक र विभक्ति

२.१ कारक

२.१.१ कारकको परिचय र प्रकार

२.१.२ कारकका सूत्रहरूको अर्थज्ञान र प्रयोग साधन

२.२ विभक्ति

२.२.१ विभक्तिको परिचय २.२.२ विभक्तिका भेद

२.२.३ कारक र विभक्तिको सम्बन्ध २.२.४ षष्ठी र सम्बोधन विभक्तिमा कारकत्वाभाव

३. समास

३.१ समासको परिचय

३.२ समासका प्रकार

३.३ विग्रहको परिचय र प्रकार

३.४ व्यधिकरण समानाधिकरणको ज्ञान

३.५ समास विधायक सूत्रहरूको अर्थज्ञान र प्रयोग साधन

३.६ अलुक

३.७ एकशेष

४. तिङन्त प्रक्रिया

४.१ दशलकारको परिचय

४.२ तिङ्गविभक्तिको परिचय र भेद

४.३ धातु परिचय, भेद, रूपसिद्धि र रूपावली

४.३.१ भ्वादिगण

४.३.२ अदादिगण

४.३.३ जुहोत्यादिगण

४.३.४ दिवादिगण

४.३.५ स्वादिगण

४.३.६ तुदादिगण

४.३.७ रुधादिगण

४.३.८ तनादिगण

४.३.९ क्र्यादिगण

४.३.१० चुरादिगण

५. ण्यन्त र सन्नन्त प्रक्रिया

५.१ ण्यन्तप्रक्रिया

५.१.१ ण्यन्तको परिचय र रूपसिद्धि

५.१.२ ण्यन्तका सूत्रको ज्ञान र प्रयोग

५.२ सन्नन्त प्रक्रिया

५.२.१ सन्नन्तको परिचय र रूपसिद्धि

- ५.२.२ सन्नन्तका सूत्रको ज्ञान र प्रयोग
६. तद्धित प्रक्रिया (अपत्यादि)
- ६.१. तद्धित परिचय
- ६.२. अपत्याधिकार प्रकरण
- ६.२.१ अपत्याधिकार प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ६.३. रक्ताद्यर्थ प्रकरण
- ६.३.१ रक्ताद्यर्थ प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ६.४. चातुरार्थिक प्रकरण
- ६.४.१ चातुरार्थिक प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
७. शेषाधिकार
- ७.१. शैषिकप्रकरण
- ७.१.१ शैषिकप्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.२. विकारार्थप्रकरण
- ७.२.१ विकारार्थप्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.३. ठगधिकार प्रकरण
- ७.३.१ ठगधिकार प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.४. ठजधिकार प्रकरण
- ७.४.१ ठजधिकार प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.५. मत्वर्थीय प्रकरण
- ७.५.१ मत्वर्थीय प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.६. स्वार्थिकप्रकरण
- ७.६.१ स्वार्थिक प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि
- ७.७. द्विरुक्तप्रकरण
- ७.७.१ द्विरुक्त प्रकरणका सूत्रार्थ ज्ञान र रूपसिद्धि

विषयगत परीक्षाको प्रश्न योजना (Specification Grid)

एकाइ	पाठ्यक्रमको क्षेत्र	विषयगत प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार
१	सुबन्त प्रक्रिया	१० X १	१०
२	कारक र विभक्ति	१० X १	१०
४	तिङन्त प्रक्रिया	१० X १	१०
३	समास	१० X १	१०
५	ण्यन्त र सन्नन्त प्रक्रिया	१० X १	१०
६	तद्धित प्रक्रिया (अपत्यादि)	१० X १	१०
७	शेषाधिकार	१० X १	१०
	जम्मा	१० X ६	६०

नेपाल सरकार
शिक्षक सेवा आयोग
निम्नमाध्यमिक शिक्षकको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम, २०७४

खण्ड (ख) विषय : अनिवार्य संस्कृत

६० अङ्क

(संस्कृत भाषा, संस्कृत रचना र ऐच्छिक संस्कृत विषयको एउटै पाठ्यक्रम रहेको छ।)

माध्यम भाषा : संस्कृत

१. संस्कृत व्याकरणमा उच्चारण व्यवस्था, संज्ञा र सन्धि (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)

१.१ उच्चारण व्यवस्था

- १.१.१ माहेश्वर सूत्र ज्ञान
- १.१.२ प्रत्याहार निर्माण ज्ञान
- १.१.३ वर्णको उच्चारण स्थान र प्रयत्न

१.२ संज्ञा र सन्धि

- १.२.१ संज्ञाहरूको परिचय र प्रकार
- १.२.२ सन्धिको परिचय, प्रकार र प्रयोग

२. शब्दसिद्धि र रूपावली ज्ञान (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)

२.१ अजन्त

- २.१.१ पुलिङ्ग
- २.१.२ स्त्रीलिङ्ग
- २.१.३ नपुंसकलिङ्ग

२.२ हलन्त

- २.२.१ पुलिङ्ग
- २.२.२ स्त्रीलिङ्ग
- २.२.३ नपुंसकलिङ्ग

२.३ लिङ्गानुशासन ज्ञान

- २.३.१ पुलिङ्गाधिकार
- २.३.२ स्त्रीलिङ्गाधिकार
- २.३.३ नपुंसकलिङ्गाधिकार

२.४ विभक्ति र वचन ज्ञान

- २.४.१ विभक्ति
- २.४.२ वचन
- २.४.३ नित्य एकवचन, द्विवचन र बहुवचनान्त शब्द ज्ञान र प्रयोग

३. अजन्त र हलन्त ज्ञान

३.१ अजन्त राम, सर्व, अभ, विश्वपा, हरि, पति, सुधी, शम्भु, भानु, स्वयम्भू, पितृ, गोरमा, सर्वा, गति, गौरी, लक्ष्मी, धेनु, वधू, मातृ, फल, वारि, दधि, सानु, ज्ञातृ, प्रद्यो

३.२ हलन्त

विद्यार्थिन्, इदम्, युवन्, पथिन्, तद्, युष्मद्, अस्मद्, महत्, धीमत्, पुंस्, विद्वस्, गिर, किम्, अप्, वाच, चतुर, अदस्, वार, नामन्, धनुष, पयस्

४. तिङन्त शब्दसिद्धि

- ४.१ लकारको परिचय र भेद
- ४.२ तिङ्विभक्तिको ज्ञान र प्रयोग
- ४.३ दशगणको परिचय र प्रमुख धातुरूको रूपसिद्धि प्रक्रिया
 - ४.३.१. भ्वादि
 - ४.३.२. अदादि
 - ४.३.३. जुहोत्यादि
 - ४.३.४. दिवादि
 - ४.३.५. स्वादि
 - ४.३.६. तुदादि
 - ४.३.७. रुधादि
 - ४.३.८. तनादि
 - ४.३.९. क्र्यादि
 - ४.३.१०. चुरादि
- ४.४. ण्यन्त, सन्तन्त, यङन्त, नामधातु तथा परस्मैपद र आत्मनेपदको सामान्य परिचय र प्रयोग

५. शब्द निर्माण प्रक्रिया

५.१. शब्द निर्माण

- ५.१.१ कृदन्त
- ५.१.२ तद्धितान्त
- ५.१.३ समास
- ५.१.४ स्त्रीप्रत्यय
- ५.१.५ उपसर्ग

६ कारक र विभक्ति

- ६.१ कारकको परिचय
 - ६.१.१ कर्तृकारक
 - ६.१.२ कर्मकारक
 - ६.१.३ करणकारक
 - ६.१.४ सम्प्रदानकारक
 - ६.१.५ अपादानकारक
 - ६.१.६ अधिकरणकारक
- ६.२ विभक्तिको परिचय र भेद
 - ६.२.१ विभक्ति नियमको ज्ञान र प्रयोग
- ६.३. सम्बन्ध र सम्बोधन विभक्तिको ज्ञान र प्रयोग

७. रचनाभ्यास

७.१ वाक्य

- ७.१.१ वाक्यको परिचय, भेद र वाक्यान्तरण
- ७.१.२ वाक्य विश्लेषण र संश्लेषण

७.२ वाच्य

- ७.२.१ वाच्यको परिचय र भेद
- ७.२.२ वाच्य परिवर्तन

७.३ पद सङ्गति र अनुवाद

- ७.३.१ लिङ्ग
- ७.३.२ वचन

७.३.३ पुरुष

७.३.४ आदर

७.३.५ संस्कृतबाट नेपाली र नेपालीबाट संस्कृतमा अनुवाद

द. बोध र सिर्जनात्मक लेखन

दं.१.बोध

द.१.१ बोधको परिचय

द.१.२ बोधका अङ्गहरू

द.१.३ बोधको अभ्यास विधि

द.२ सिर्जनात्मक लेखन

द.२.१ पत्र

द.२.२ अनुच्छेद

द.२.३ संवाद

द.२.४ कथा

द.२.५ जीवनी

द.२.६ प्रबन्ध/निबन्ध

विषयगत परीक्षाको प्रश्न योजना (Specification Grid)

एकाइ	पाठ्यक्रमको क्षेत्र	विषयगत प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार
१.	संस्कृत व्याकरणमा उच्चारण व्यवस्था, संज्ञा र सन्धि (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)	१० X १	१०
२.	शब्दसिद्धि र रूपावली ज्ञान (सूत्रार्थ ज्ञानसहित)	१० X १	१०
३.	अजन्त र हलन्त ज्ञान	१० X १	१०
४.	तिङन्त शब्दसिद्धि	१० X १	१०
५.	शब्द निर्माण प्रक्रिया	१० X १	१०
६.	कारक र विभक्ति	१० X १	१०
७.	रचनाभ्यास	१० X १	१०
द.	बोध र सिर्जनात्मक लेखन	१० X १	१०
	जम्मा	१० X ६	६०

समाप्त